

Тіло є формую душі

Рецензія на: Georges Vigarello Historia Gwałtu od XVI do XX wieku, przełożyła Anna Leyk wyd. Aletheia Warszawa 2010 — s. 448

Оригінальний титул: Histoire de viol. XVIe — XXe siècle
ISBN 978-83-62858-01-09

Сентенція, що тіло є оселею душі та духу є понад релігійним та більш, ніж філософським твердженням. На жаль усвідомлення того, що тіло заслуговує на таку ж повагу, як і душа, а будь-які рубці на нашому тілі відбиваються на душі, потребувало століть для втілення на практиці. Текст Грегора Вігарело дасть нам можливість усвідомити бруталність минулого, свободу сьогодення та примітивність деяких суджень про тіло та гвалт.

Феномен соціальної історії, історії повсякденності та історії феноменів досить новітні явища для української історіографії¹. Українська наука відкрила для себе цей напрямок дослідження якихось 4 років тому: з'явилися перші переклади по даній проблематиці та дисертаційні дослідження (*Робер Мюшабле. Оргазм і Захід.* — К.: Темпора, 2011. 444 с. і науково популярні дописи на порталі Історичної правди). Новітній для нашої науки пласт досліджень розвинувся за кордоном ще у 70-х роках ХХ ст. у Франції, яскравим виявом є фундаментальна робота «Історія приватного життя» в 5 томах за редакцією Філіпа Арьє та Жоржа Дюбі (Philippe Ariès, Georges Duby) або Історія дитинства все того ж Філіпа Арьє.

Грегори Вігарелло французький історик і соціолог, який займається проблемою повсякдення та історичним описами соціально-політичних феноменів (Історія вегетаріанства, Історія чистоти, Історія тіла). Фундаментальність його праць не викликає заперечень: вони охоплюють не тільки проблематику явища, а й торкаються суміжних сфер, як-то політичного, медичного, правового, морального і дають нам можливість уявити цілісну картину окремого явища, чи то гвалту, чи то вегетаріанства. Саме такою є його праця «Історія гвалту»: це — мозаїка, яка утворює цілісну та барвисту картину такого страшного вчинку як згвалтування.

Це — не історія правових перетворень: у тексті поставлений акцент на показі змін в усвідомленні того, чим є згвалтування та народженні феномену «тілесного як приватного». Описи щоденників та архіви з часів ХV ст. вражають брутальністю вчинків, неосудністю злочинців. ХІХ ст. виступає першою ластівкою визволення із моралізаторських норм приховування та предметного ставлення до жінки, як до особи, яка є примітивною та прагне виключно сексу.

Описи права, норм та звичаїв ХІV—ХV ст. нагадують сучасну Україну: закон та судочинство залежить від гаманця та впливовості звинувачуваного або ж позивача.

Опредмечене ставлення до жінки: якщо вона погодилась піти до більярдної зали із трьома незнайомими чоловіками, значить вона була свідома того, що із нею може статись. Це — ситуація не із сьогодення, а із Франції ХVІІІ ст., на жаль, висновки, які тоді робило правосуддя далеко не відбігають від висновків сучасного нам суспільства. Опис звичаю, що гвалт над жінкою одним чоловіком неможливий, а жінка спроможна протистояти одному чоловіку побутує до 70 років ХХ ст. не тільки в законодавчому плані, але і свідомості населення.

¹ Загалом як окрема галузь міждисциплінарних дослідження — соціальна історія, історія повсякденності, історія феноменів в українській науці досліджується в рамках філософських та історичних наук, прикладом чого можуть бути праці: Борисенко М., Дудар В., Губерського А., Панасюка Р., Якубіної В., Ящук Т.

Першою зміною в усвідомленні злочинності та брутальності гвалту була поява газет у XVIII ст. Саме вони звернули увагу на розпущеність аристократії та з особливо прискіпливою увагою сліdkували за всіма пікантними процесами свого часу. Аксиома гласності та абсолютної прозорості, яку повинна мати преса була доведена 350 років тому, на жаль, ще й досі дехто в ній сумнівається. Французька революція знімає окуви показної моральності із права, називаючи згвалтування — згвалтуванням, а не евфемізмом «рапт» (*rapt* — змушення до чогось силою, термін використовується в судочинстві від XIII ст.).

Розвиток медицини та психології у XIX ст. уможливило дефініювати згвалтування не за виразом обличчя чи запахом, а за науковими критеріями: дівочою плівкою, синцями, залишками сперми, виділеннями та подразненнями статевих органів і т. д.

Тільки у 1886 році завдяки роботі «Сексуальна психопатія» Річарда фон Крафт-Ебінга (*Richard von Krafft-Ebing Psychopathia sexualis*) в науковий обіг були введені такі терміни як садизм, мазохізм, педофілія. Чи дані практики не існували до цього? Звичайно, що існували, тільки були привілеями знатних та заможних; відповідно для широкого загалу недоступними, або навпаки — дані практики були настільки приховані у суспільному підсвідомому, що їх навіть не називали, бо те, що не є названим, не існує. Витягання прихованого бруду очищує, назвати явище по імені визначає його межі, а відповідно і дає можливість з ним боротись.

Звичаї і норми минулого та сьогодення пов'язані більш, ніж нам видається. Свободи, якими ми користуємось щодо власного тіла та тіла іншої людини, давались не так просто і, на жаль, ще й досі не усіма усвідомлені.

В контексті резонансних справ про згвалтування Оксани Макар чи побиття дівчини Романом Ландіком або провокативна поведінка руху FEMEN та особливо цинічні коментарі Вадіма Колесніченка; лектура тексту про історію згвалтування видається надзвичайно доречною передусім для можновладців, а не для науковців, на жаль, текст не перекладений українською.

Євгеній Білоножко,
кандидат філософських наук,
ст. викладач кафедри філософії,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Рецензія надійшла до редакції 04.07.12